

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף כח

עד היכן גלגול שבועה: עד כמה יכול אדם לגלגל שבועה על חבירו? כלומר האם בכל טענה שהוא יטען כנגדו הוא יוכל לחייב אותו להישבע אם חבירו יצטרך להישבע לו כבר על טענה אחרת.

הישבע לי שאין עבדי אתה: אפילו אם טוען לו 'תישבע שאתה לא עבד כנעני שלי' - הוא יכול להשביע אותו על כך בגלגול שבועה.

קושיא: הוא שמותי משמתינן ליה: הרי הטוען דבר כזה על חבירו מנדים אותו.

יהא בנידוי: בגלל שהוא זלזל בכן ישראל - מזלזלים בו ומנדים אותו.

סופג את הארבעים: קונסים אותו בעונש מלקות (ועונש זה עדיף מנידוי).

יורד עימו לחייו: בית דין לא מתייחסים לדבר, אבל לנפגע מותר לשנוא אותו, וכן למעט את פרנסתו על ידי פתיחת עסק מתחרה. (בגלל שחבירו קרא לו רשע וגרם שאנשים יתרחקו מלקנות אצלו הוא גומל עימו מידה כנגד מידה. ריטב"א).

קושיא: האי טענתא מעלייתא היא, ממונא אית ליה גביה! זו טענה מעולה ואין חידוש שיכול להשביע אותו עליה בגלגול שבועה. כי זו 'טענה ממונית' שהוא חייב לעבוד אצלו, ואם היה לו עד אחד שמסייע לדבריו הוא היה יכול להשביע אותו גם בלי גלגול שבועה.

עבד עברי גופו קנוי: נמצא שאין זו 'טענת ממון' כלומר שהוא חייב לו מטלטלין או חייב לעבוד אצלו, אלא שהוא עצמו קנוי לו. וממילא הרי זה כטוען שהקרקע של חבירו שייכת לו, והדין הוא שאין נשבעים על הקרקעות אלא בגלגול שבועה.

קושיא: אי הכי היינו קרקע: כאמור עבד דומה לקרקע בגלל שגופו קנוי לאדון, ואם כן כבר כתוב במשנתנו שמשביעים על הקרקעות בגלגול שבועה, ומה חידש רב יהודה באומרו 'עד היכן גלגול שבועה'?

תירוץ: מהו דתימא: היה מקום לומר שדוקא בקרקע שאנשים עשויים למכור אותה בצינעה ואין קול (= פרסום) על הקנייה, משביעים עליה בגלגול שבועה. אבל קניית עבד שיש לה קול, לא נתייחס לטענתו על חבירו שאינו עבד שלו - ולא נשביע על כך אפילו בגלגול שבועה, כי לא התפרסם שהוא נמכר לו לעבד. קמ"ל שכן משביעים.

משנה: המשנה עוסקת בקנין חליפין. נאמר במגילת רות "וַיָּזַאֵת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגָּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּדָה לְקַיֵּם כָּל דְּבַר שְׁלֹף אִישׁ נִעְלָו וְנָתַן לְרֵעֵהוּ". דהיינו שהקונה (או המקבל מתנה) נותן חפץ כגון 'נעל' למוכר, וכשהמוכר מקבל אותו לידיו הוא מקנה לו את החפץ. לאחר מכן המוכר מחזיר את הנעל לקונה. (קנין זה נקרא גם 'קנין סודר' כי רגילים היו לעשותו ב'סודר').

כל הנעשה דמים באחר: דבר שרגילים לשלם אותו כשקונים חפץ אחר, דהיינו מטבע - 'כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו'. כלומר הדין הוא שהקונה חפץ בכסף, לא קנה את החפץ בתשלום הכסף עד שיעשה קנין משיכה וימשוך את החפץ. אבל מחדשת לנו המשנה שאם הוא עשה 'קנין חליפין' בכסף, כאשר הוא שילם זוז אחד למוכר, הוא קנה את החפץ היכן שהוא נמצא. וממילא הוא מתחייב בנזקין של החפץ, דהיינו אם החפץ התקלקל - הקונה הפסיד והוא חייב לשלם את כל הכסף למוכר, כי הוא כבר קנה את החפץ בקנין חליפין.

כיצד, החליף שור בפרה: ברגע שמשך בעל הפרה את השור, בעל השור זוכה בפרה היכן שהיא, וממילא אם היא ניזוקה או נאבדה ההפסד שלו. (סוג חליפין זה נקרא 'חליפין שוה בשוה' דהיינו שור תמורת פרה). הגמרא תקשה מה הקשר בין הסיפא לרישא.

גמרא: חליפין מאי ניהו? מטבע: כפי שפירשנו את הרישא במשנה. אך אם כן קשה: מכאן משמע שניתן לעשות קנין חליפין במטבע, והרי קיימא לן במסכת בבא מציעא שאין מטבע נעשה חליפין?

תירוץ: אמר רב יהודה: לא מדובר במטבע אלא במטלטלין. וכוונת המשנה כך היא: כל חפץ שאם בעליו רוצה לשלם אותו תמורת חפץ אחר הוא צריך לשום אותו כמה כסף הוא שווה (דהיינו כל דבר חוץ מכסף שאותו לא צריך לשום), אם הוא נתן את החפץ לחבירו ב'קנין חליפין', ברגע שהחבר משך אותו - הוא קונה את החפץ

שחבירו נותן לו תמורתו. והחידוש בדבר שלא נחשוב שניתן לעשות קנין חליפין רק בכלי (כגון נעל או סודר) אלא אפשר בכל מטלטלין (= בכל חפץ).

דיקא נמי: וכך מדויק מהסיפא של המשנה הבאה לבאר את הרישא: כיצד מדובר ברישא? במחליף שור בפרה בקנין חליפין.

קושיא: ולמאי דסליק אדעתין: ולפי ההבנה שהבינה הגמרא בתחילה שהרישא מדברת על חליפין בכסף, איך ניתן להבין את הסיפא שמדברת על חליפין בחפץ?

תירוץ: הכי קאמר: ברישא המשנה באה לחדש שניתן לעשות קנין חליפין בכסף, ובסיפא היא מחדשת שניתן לעשות קנין חליפין במטלטלין. וכוונת המשנה לומר שאפילו בפירות ניתן לעשות חליפין, כגון ב'בשר שור'. (רש"י מבאר שהגמרא נקטה 'בשר שור' כי זהו חידוש גדול יותר משור עצמו, משום ששור דומה לכלי שמשתמשים בו כמו שמשתמשים בכלי, אבל בשר אינו דומה לכלי כלל).

הניחא לרב ששת: נחלקו רב ששת ורב נחמן האם ניתן לעשות קנין חליפין רק בכלי, או גם בפירות. לפי רב נחמן קשה הרי לא ניתן לעשות קנין חליפין בשום דבר מלבד כלי.

ונמצא שקשה גם על ההוא אמינא של הגמרא וגם על המסקנה, כי שור או 'בשר שור' אינם כלי!

תירוץ: הכי קאמר: המשנה מדברת על ענין אחד, והוא: לפעמים 'קנין כסף' נעשה כמו 'קנין חליפין'. דהיינו אדם שקנה שור מחבירו ועדיין לא שילם לו את הכסף, אלא הוא קנה את השור במשיכה. ואז אמר לו המוכר: יש לך פרה לשלם לי במקום הכסף? אמר לו הקונה: כן. אמר לו המוכר: 'הכסף שאתה חייב לי על השור, נתון לך במקום הפרה שתיתן לי'. קנה המוכר את הפרה בקנין כסף (של החוב).

מאי טעמא: והרי קיימא לן שאי אפשר לקנות מטלטלין בכסף בלא משיכה?

סבר לה כרבי יוחנן: לדעת רבי יוחנן מדאורייתא מעות קונות, וחכמים תקנו שלא יקנו עד שימשוך הלוקח. (גזירה שלא יאמר המוכר ללוקח לאחר ששילם את הכסף 'נשרפו חייטין בעליה' והפסדת את כספך. אך כאשר לא חל הקנין ידאג המוכר לשמור על התבואה). ממילא דוקא בדבר מצוי תקנו חכמים תקנות, ולא במקרה המיוחד שלנו שאינו שכית.

קושיא: ולריש לקיש: הסובר שמדאורייתא משיכה קונה ולא כסף. ניחא, אם הוא יסבר כרב ששת שניתן לעשות חליפין בפירות. שאז נוכל לתרץ את המשנה כמו שביארה הגמרא למעלה שמדובר בסיפא בקנין חליפין בפירות. אבל אם הוא יסבור כרב נחמן שחליפין עושים רק בכלי - נמצא שהוא לא יכול להסביר כרב ששת, וגם לא יכול להסביר כמו שביארנו מקודם שיש מקרה שקנין כסף יקנה בלא משיכה שהרי כי לדעתו אין קנין כסף כלל. ואם כן איך הוא יסביר את המשנה?

אלא בהכרח שהוא סובר כרב ששת שעושים קנין חליפין בפירות.

משנה: רשות הגבוה בכסף: הקדש קונה ב'קנין כסף', אבל הדיוט קונה ב'חזקה' כלומר במשיכה.

אמירתו לגבוה: האמירה של אדם שהוא מקדיש את הדבר, הרי זה כמו מסירה שמוסר אדם לחבירו.

גמרא: גיזבר שנתן מעות בבהמה: שקנה בהמה ל'קרבן ציבור' בכסף - ברגע שהוא שילם, הוא קנה את הבהמה היכן שהיא. אבל הדיוט צריך למשוך בשביל לקנות.

אפילו בסוף העולם: אפילו אם השור או הבית נמצאים בסוף העולם - קנה אותם ההקדש באמירה של האדם שהוא מקדיש אותם. אבל הנותן מתנה לחבירו שור או בית - לא קנה המקבל עד שימשוך את השור או עד שיעשה חזקה בבית.